

10. Лященко П.И. Крестьянское дело и пореформенная землеустроительная политика / П.И. Лященко // Известия Томского университета. – книга 66. – Томск, 1917. – 124 с.
11. Лященко П.И. Очерки аграрной эволюции России / П.И. Лященко. – Т. 2. – СПб. : Прибой, 1913. – 704 с.
12. Страховский И.М. Крестьянский вопрос в законодательстве и законосовещательных комиссиях после 1861 г. / И.М. Страховский // Крестьянский строй. – СПб., 1905. – т. 1. – С. 371–375.
13. Чернышев И.В. Аграрно-крестьянская политика России за 150 лет / И.В. Чернышев. – Пг., 1918. – 384 с.
14. Чернышев И.В. Задача Государственной Думы в области реформы крестьянского права / И.В. Чернышев // Чернышев И., Лосицкий А., Маслов П. Крестьянское право и община пред Государственной Думой. – СПб., 1907. – С. 5–41.
15. Чернышев И.В. Аграрно-крестьянская политика за 150 лет / И.В. Чернышев. – Пг., 1918. – 384 с.
16. Грант М.И. Граф Витте вчера и сегодня / М.И. Грант. – Берлин, 1922. – 42 с.
17. Клейнов Г.М. Граф С. Ю. Витте / Г.М. Клейнов. – СПб., 1906. – 49 с.
18. Колышко И.И. Великий распад / И.И. Колышко. – СПб., 2009. – 464 с.
19. Колышко И.И. Ложь Витте / И.И. Колышко. – Берлин, 1907. – 56 с.
20. Манус И. Политические, экономические и финансовые вопросы последнего времени / И. Манус. – СПб., 1905. – 211 с.
21. Ковалевский М.М. С.Ю. Витте и его роль в истории России / М.М. Ковалевский // Вестник Европы. – 1915. – Книга 4. – С. 363–368.
22. Туган-Барановский М.И. Земельный вопрос на Западе и в России / М.И. Туган-Барановский. – М., 1907. – 260 с.
23. Туган-Барановский М.И. С.Ю. Витте и его политика / М.И. Туган-Барановский // Речь. – 1915. – № 58. – С. 3–5.

Священко З. В. Проправительственные аграрные инициативы в Российской империи в 1901 – 1906 гг. в оценке исследователей начала XX в.

В статье проанализированы взгляды исследователей начала XX в. на аграрную проблему в Российской империи в 1901–1906 гг. Упор сделан на вопросе проправительственных аграрных инициатив. Обращается внимание на труды, посвященные различным аспектам истории крестьянства. Отмечается, что есть достаточно оснований говорить о том, что историографии начала XX в. был присущ плюрализм мнений. Несмотря на цензуру, тогдашние авторы не без негативных для себя последствий критически высказывались в адрес аграрной политики властей.

Ключевые слова: аграрный вопрос, Российская империя, аграрные инициативы, историография начала XX в.

Svyashchenko Z. V. Pro-government agricultural initiatives in the Russian Empire in 1901 – 1906 in the evaluation of the researchers in the early twentieth century

The paper analyzes the views of researchers in the early twentieth century on the agrarian problem in the Russian Empire in 1901 – 1906 s. Emphasis on the issue of agricultural pro-government initiatives. Attention is paid to work on various aspects of the history of the peasantry. It is noted that there are sufficient grounds to say that the historiography of the early twentieth century was inherent pluralism. Despite the censorship, the authors of that time is not without negative consequences for themselves critically expressed to the agrarian policy of the authorities.

Keywords: agrarian question, the Russian Empire, agricultural initiatives, historiography of the early twentieth century.

УДК 94(477)"1941/1944"

Н. Я. Гандрабура

УКРАЇНОМОВНА ОКУПАЦІЙНА ПРЕСА ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ НАЦИСТСЬКОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (1941–1944 рр.)

Стаття присвячена аналізу україномовних окупаційних видань “Вісті для українських селян” та “Дніпропетровська газета”. На основі дослідження матеріалів цих видань розглянуто пропагандистську політику нацистів щодо реалізації планів експлуатації місцевого населення України. Розкривається їх основний зміст: контроль органів влади за трудовими ресурсами, податковою політикою, сільським господарством, агітаційно-пропагандистська робота, щодо вербування місцевого населення на роботу до Німеччини.

Ключові слова: україномовна окупаційна преса, “Вісті для українських селян”, “Дніпропетровська газета”, нацистська окупаційна політика, Дніпропетровський генеральний округ, рейхскомісаріат “Україна”, новий аграрний лад.

Нацистська окупаційна політика в Україні 1941-1944рр. все ще потребує поглибленого наукового осмислення. Певну роль в реалізації цього завдання можуть відіграти масиви джерел, які раніше практично не уводилися до наукового обігу. Серед таких - окупаційна преса.

Українські історики вже досліджували це джерело, зокрема виділимо праці Д.М. Титаренка [1], М.В. Михайлюк [2], В.М. Яременко [3], К.М.Курилишина [4] та інших, в яких проаналізовано умови виникнення періодичних видань, виявлено специфіку функціонування видавничо-друкарської системи, досліджено зміст україномовної легальної преси за часів нацистської окупації тощо.

Метою даної статті є аналіз таких україномовних видань, як от “Вісті для українських селян” (місце видання м. Рівне) та голосу Дніпропетровської міської управи – “Дніпропетровська газета”. На основі цих

джерел аналізується нацистська пропагандистська політика, як засіб залучення населення Дніпропетровського генерального округу до реалізації економічних планів окупаційної влади.

Плануючи окупацію Радянського Союзу Гітлер та його командування розробили план пропагандистської політики на окупованих територіях. Дослідниця М.Михайлюк констатує, що “з початком німецько-радянської війни пропаганду проти СРСР проводили “східний” відділ Міністерства пропаганди Райху, відділ пропаганди ОКВ, управління преси й пропаганди Міністерства східних окупованих територій, окремі структури Міністерства закордонних справ, служби СС і абверу та інші відомства. Проте головна роль у підготовці й проведенні психологічної війни проти СРСР була поділена між трьома відомствами – В. Кейтеля, Й. Геббельса і А. Розенберга” [5, с.645]. Таким чином, за допомогою пропаганди Вермахт прагнув повернути на свій бік місцеве населення та деморалізувати армію противника, тобто Червону Армію.

З початком війни та окупацією українських земель рейхсміністр східних територій А. Розенберг постійно акцентував увагу на запровадженні адресної пропаганди для українського народу . Не відставав від нього Рейхскомісар України Е.Кох: він вважав, що українське населення потрібно ефективно використовувати для потреб Німеччини. На його думку, публікації періодичної преси мали сприяти вихованню у населення працьовитості та старанності, донесенню до селян думки про те, що понаднормова робота може звільнити їх від сталінських злиднів та нестатків. Населення мало пам'ятати, що німці принесли “волю” Україні, а кожен редактор – усвідомити, що саме від його зусиль залежить поведінка населення і майбутнє країни [5, с.647]. Війна на фронті вимагала значних людських і матеріальних ресурсів і тому, виконуючи такі настанови, місцева преса аж рясніла, скажімо, такими сентенціями: “багато синів німецького народу вирушили на поле бою проти більшовиків, а українці у подяку за своє визволення повинні замінити вояків біля верстатів і біля плуга” [6, с.4].

З початку створення Райхскомісаріату “Україна” на окупованих землях почався новий період, щодо використання примусової праці цивільним управлінням, головним завданням якого було цілеспрямовано й планомірно провести розподіл трудових ресурсів. Одним з першочергових завдань став облік населення в окупованих районах. Особливу роль тут відігравали планово-статистичні відділи Міських і районних управ, які через різні структури розповсюджували облікові матеріали. Долучалася до цього й періодична преса. Так, наприклад, в Дніпропетровській газеті від 23 листопада 1941 року було надруковано повідомлення: “15 листопада починається роздача анкет (обік. арк.) управителям будинків та приватним будинковласникам. За попередніми приблизними розрахунками таких анкет треба видати і прийняти заповненими в правобережній частині міста Дніпропетровська біля 90 тис. і в лівобережній частині (м. Амур-Нижнедніпровський) біля 30 тис.... Розробка облікових матеріалів почнеться з 24 листопада і закінчиться 30 листопада” [7, с. 4].

Таким чином, завдяки обліковим карткам окупаційна влада планувала взяти під свій контроль місцеве населення. Але такі анкетування восени 1941 року не були ефективними. І причин того було багато. Додалася до цього ще й нестача кваліфікованих робітничих кадрів. В зв'язку з цим 8 жовтня 1942 року в пресі було опубліковано обов'язкову постанову “Про облік населення народження: Чоловіки – з 1917 р. по 1927 рік. Жінки – з 1907 р. по 1926 рік.”, за підписом заступника голови Української Допоміжної Управи м.Дніпропетровська дипломного інженера Фебера. Під облік потрапляли чоловіки віком від 15 до 25 років та жінки – від 16 до 35 років. В постанові, зокрема, зазначалося: “...2.Зобов'язати усіх без винятку управбудинками, приватних домовласників, керівників усіх установ, учбових закладів, підприємств, господарств і організацій подати в 5-денний термін з дня оголошення цієї постанови списки в алфавітному порядку і в 3-х примірниках за прикладеною до нього формою на осіб, які відповідно мешкають, працюють або вчаться в тому місці, про який складається список...5.Винні в зламаннях цієї постанови будуть поштрафовані в розмірі до 200 крб., або притягнуті до відбуття примусової праці. 6.Інспекції нагляду простежити за виконанням цієї постанови” [8, с. 4].

Створені біржі праці зобов'язані були вести облік населення. Міський Комісар Дніпропетровської Управи праці в “Дніпропетровській газеті”, що вийшла друком 23 січня 1942 року, доносив до відома населення: “Усі шофери-безробітні й ті, що працюють не за своїм фахом-повинні з'явитися до Дніпропетровської Управи Праці (Плеханівська №28, кімната 4) від 8 до 14 г. за німецьким часом. Той хто не виконає постанови про обов'язкову явку до 26/1-1942 року, буде підлягати грошовому штрафу” [9, с. 2].

Німецька влада на Україні для “заохочення” жителів окупованих територій до співпраці винайшла доволі результативний засіб: вона видавала населенню “забірні картки”, за якими (і тільки, за якими!) можна було отримати хліб, продукти харчування, деякий крам тощо. Причому, такі картки отримували лише ті категорії, які були зареєстровані на Біржі праці та їх непрацездатні члени родини. В Дніпропетровську при торговельному відділенні 2 жовтня 1941 року теж було створено таке Бюро [10, с. 406]. Використовуючи пресу, Миська Управа повідомляла місцеве населення про видачу таких карток. Так зокрема, в “Дніпропетровській газеті” від 15 березня 1942 року надруковано таке оголошення: “Видачу забірних карток на квітень Бюро м. Дніпропетровськ-Схід розпочинає з 16-го березня за порядком минулих місяців...” [11, с. 2].

Погіршення матеріального становища населення України було спричинене цілою низкою заходів, запроваджених нацистами. За дослідженнями вітчизняних істориків спричиняли таку ситуацію й численні грошові податки. Загалом, сума податків, штрафів, контрибуцій, сплачених населенням України, сягала 2574 млн руб [12, с. 469].

До організаційної структури міських управ, створених на окупованій території України, належав також і фінансовий відділ з податковим підвідділом. Аналіз окупаційних періодичних видань показує, що при Українській допоміжній управі м. Дніпропетровськ було відкрито прибутково-видаткову касу, яка займалась проведенням збору податків і сплат. Для інформування населення про роботу цієї каси залучили пресу. Так, наприклад, в одному з номерів “Дніпропетровської газети” від 10 жовтня 1942 року зазначається, що “всі

кооперативні організації і підприємства громадських організацій повинні не пізній 20 жовтня цього року: а) сплатити прибутковий податок у розмірі 30% суми балансового прибутку за 3-й квартал 1942 року та б) подати Податковому відділу баланси та розрахунки належного до сплати прибуткового податку за вказаний квартал”, – наголошується в об’яві Допоміжної Управи. Ухилення від сплати податку супроводжувалось грошовим покаранням, “несплатені суми податку буде стягнуто примусово з нарахуванням пені” [13, с.4].

Разом з тим, в “Дніпропетровській газеті” від 27 жовтня 1942 року зазначається, що за період функціонування цієї каси “зібрано кошти понад 3 мільйона карбованців” [14, с.4]. Зрозуміло, що усі (чи майже всі) кошти йшли на користь Німеччини. Тож запровадження таких заходів давало можливість окупантам проводити грабіжницьку політику на українських землях.

На селян крім всіх інших податків накладався і натуральний: селяни зобов’язані були здавати м’ясо свиней, великої рогатої худоби, птиці, молоко, яйця та іншу продукцію з підсобних господарств. Долучалася до реалізації цих планів і українськомовна окупаційна преса. Вона усіляко пропагувала податкову політику нацистів: друкувала різні оголошення про норми здачі продукції, усілякі попередження та навіть і своєрідні рекомендації. Так, аналізуючи матеріали газети “Вісті для українських селян” в №11 від 1 січня 1943 року знаходимо й таке повідомлення-пораду: “Щоб могли постачати міське населення та змагаючися за ваше визволення німецьку армію відповідною кількістю м’яса, треба конечно збільшити вирощування свиней. Хто здасть тепер дві свині, той може третю зарізати для себе. Хто не вгодував стільки свиней, той може згуртуватися з другом, щоб здати дві свині, третю для себе зарізати” [15].

До речі, окупаційна влада жорстко контролювала не лише здачу продукції, але і її реалізацію. В цьому ж таки номері газети попереджалося, що “постановою від 25.06.1942 року рейхскомісар Е.Кох заборонив всяке приймання, давання, а передовсім купівлю, або заміну м’яса та м’ясних товарів з приватних убоїв. Натомість дозволявся продаж та купівля м’яса та м’ясних товарів з промислових боень. Порушники притягувались до суворого покарання” [15, с.1].

Для більш ефективного контролю за сільським господарством та експлуатації сільського населення Рейхскомісаром, Головним відділом Прохарчування та Сільського Господарства було розроблено і запроваджено з вересня 1942 року посаду керівників провідно-порадних пунктів. “Вісті для українських селян” від 27 вересня 1942 року надрукували статтю під заголовком “Керівник провідно-порадних пунктів”, в якій йшлося про те, що “керівник порадного пункту буде вирішувати не лише розподіл праці тяглових звірят і людських сил та опрацьовувати всі прочі сільськогосподарські справи тих господарств, якими він завідує... Крім цього дбатиме він теж за піднесення задоволення з праці і за мирне співжиття спів жителів села, запобігаючи заздалегідь всім шкідливим впливам або в зародку їх задушуючи” [16, с.1].

Для стимулювання селян і прискорення готовності, щодо посівної кампанії, імперське Міністерство у справах східних окупованих територій видало наказ від 15 лютого 1942 року “Про новий аграрний лад”. Згідно з наказом передбачався планомірний перехід “від більшовицького колективного господарства до товариських зв’язаних або самостійних селянських господарств” [17, с.483]. Відгукнулася на запровадження “нового ладу” й окупаційна преса. Так, зокрема, в газеті “Вісті для українських селян” було надруковано цілу низку публікацій пропагандистського типу щодо цього наказу. В одному з номерів від 27 вересня 1942 року під заголовком “Пів року нового земельного ладу в Україні” повідомляється таке: “По піврічній діяльності скликав в цих днях краєвий провідник селян Кернер, керівник Головного відділу прохарчування і сільського господарства при Райхскомісарові для України, відповідних референтів і особих уповноважених з генеральних округ на нараду до Рівного”. Зокрема, тут йшлося і про заохочення селян до роботи в громадських господарствах шляхом надання їм присадибних ділянок у приватну власність. Доречі, ця ж таки газета повідомляла, що “вже за цього першого пів року після перетворення колхозів в громадські господарства і проголошення присадибних земель приватною власністю збільшено для більш, як 10% всіх селян присадибні землі” [18, с.1].

Хліборобські громади були перехідним етапом земельної реформи до створення хліборобських спілок. Українська окупаційна преса зобов’язана була висвітлити всі позитивні сторони аграрної реформи. Так, 5 листопада 1942 року в “Дніпропетровській газеті” з’являється стаття з гучною назвою “Запровадження аграрної реформи на лівому березі Дніпра”. В статті зазначається: “Нещодавно в районах Генеральної Округи Дніпропетровська, що відноситься до Ново-Московського Гебітскомісаріату, 9 земельних громад були перетворені в хліборобські спілки”. Виступаючи з промовою перед селянами гебітскомісар Новомосковського гебітскомісаріату “закликав членів хліборобських громад прикласти у майбутньому найбільше зусиль у виконанні свого обов’язку в знак подяки за звільнення 20-річної кабали” [19, с. 4].

Для створення хліборобської спілки та отримання дозволу на збільшення присадибної ділянки, селянське господарство (тобто, окремий селянин) повинне було мати тяглову силу та сумлінно працювати в створених окупантами громадських господарствах.

Загалом, аналіз матеріалів “Дніпропетровської газети” дозволяє сказати, що програма перетворень на селі поступово втілювалася в життя. Так, 7 листопада 1942 року одна з публікацій повідомляла саме про результати таких зрушень: “...В першому розподілі землі 1.172 селянських дворів сьоми громадських господарств одержали для своїх хліборобських спілок 6.463 га орної землі. 2.392 селянських родин наділено по одному гектару присадибної землі” [20, с. 6].

Як постає із змісту газет, окупаційна преса взяла на себе не лише інформативну функцію, але і розповсюджувача антирадянської та антисемітської ідеології. Про це свідчить, зокрема, матеріал “Нарада Дніпропетровської райспоживспілки”, яка з’явилась в “Дніпропетровській газеті” від 28 травня 1942 року. Його автор, такий собі Н.Курилов, зазначав, що “статутом райспоживспілки заборонявся вступ до складу членів споживчого товариства: жидам, колишнім членам комуністичної партії, колишнім робітникам НКВС та

керівникам за часів советів” [21, с. 4]. Такі заходи, на думку окупаційних органів влади і її преси, як рупору влади, сприяли поглибленню антирадянських і антисемітських настроїв в суспільстві.

Саме в такому ж дусі друкувалися матеріали і про відновлення нацистськими керівними органами споживчих товариств. При цьому, критика радянського режиму проводилася на тлі заходів новоствореної влади та її досягнень. Преса була переповнена пропагандистськими матеріалами, щодо організації діяльності Облспоживспілки. Прикладом цього є “Дніпропетровська газета” від 22 серпня 1942 року, в якій наголошується: “Більшовицька влада старалася звести нанівець добрі традиції української кооперації. Але кілька людей доброї волі відновили вже 9 вересня 1941 р. старі традиції української кооперації, закладаючи при Обласній Управі сектор постачання села крамом, з якого 17 листопада утворилася Облспоживспілка”. За короткий проміжок часу діяльності Облспоживспілки “у 1942 р. куплено різного краму на 7.497.534 крб. та продано аж на 6.429.887 крб... Облспоживспілка має дозвіл відповідних установ Німецького Командування на повернення їй всіх виробництв, що вона мала до 22 червня 1941 року” [22, с.6].

З провалом плану “блискавичної війни” Німеччина стала гостро відчувати нестачу робочих рук. Тому була налагоджена агітаційно-пропагандистська діяльність з вербування місцевого населення до Німеччини, інструментом якої стала й місцева окупаційна преса. “Днями в приміщенні літнього театру Дніпропетровськ-Схід відбулася цікава зустріч робітниць-українок, які працюють у Німеччині й приїхали на батьківщину у відпустку, з робітниками, службовцями і молоддю лівобережної частини міста... Робітниці Гречана і Войтович, які виступили після проф. Зеленського, розповіли про своє життя в Німеччині і дали численні відповіді на різноманітні запитання молоді про умови праці, харчування та відпочинку у таборах. Щірі вичерпуючі відповіді розвіяли багато сумнівів у тих, хто вірив ще у ворожі безпідставні плітки про голодування, погане поводження з робітниками-українцями і т.п.”, - запевняла “Дніпропетровська газета” за 27 жовтня 1942 року в статті П.Лапіна “Цікава зустріч” [13, с. 4].

Як зазначає М. Михайлюк, “з весни 1942 року пропагандистська підтримка трудової мобілізації робітників стає однією з головних тем на сторінках усіх окупаційних видань. Проведення цієї кампанії контролювали референти преси рейхскомісаріату “Україна” й відділ пропаганди Вермахту в зоні військової адміністрації [23, с.139].

Статті в “Дніпропетровській газеті” були переповнені інформацією про щасливе життя в Німеччині та його принади і, зокрема, про можливість робітників зі Сходу робити заощадження і накопичувати на банківських рахунках гроші (дойчмарки). Так, наприклад, в газеті за 7 листопада 1942 року давалось роз’яснення з цього питання: “Східні робітники одержують так звані ощадні книжки, в які вони, залежно від кількості ощаджень, приліплюють відповідні значки. Ці значки продають їм по 3, 5, 10 державних марок. Також і гроші, що їх робітник привіз із дому, можна перемінити на значки (але не більше 100 карбованців) і наліпити на свою картку. На всі ці гроші йдуть проценти... Вжиток ощадної книжки для допомоги родичам є можливий найраніше 1-го листопада, але в усякому разі тільки після того, як пройшло 6 місяців від того часу, як наліплено першу марку. Картки, на яких наліплено 90 нім. марок, дають право на допомогу родичам на батьківщині. Тим, що робітникам Сходу дають можливість заощадження, Рейх знову доказав, що він дбає не лиш про добрий стан східних робітників тепер. Він бажає, щоб робітники, під його міцним захистом мали можливість забезпечити своє життя й на майбутнє” [19, с.5]. В іншому номері цієї ж газети за 17 листопада 1942 року продовжено тему і додано деякі роз’яснення: “Від 15 червня цього року набуло сили нове урегулювання платні для працюючих у Рейху робітників зі Сходу. Особливо кваліфікованим робітникам дала можливість заробити значні суми грошей, частину яких можна заощадити на час повороту додому, а також допомоги у розі потреби своїй родині” [24, с.4].

Одним з методів агітації було розміщення листів східних робітників з Німеччини в україномовній окупаційній пресі. У газеті “Вісті для українських селян” за 24 лютого 1943 року у статті “Наші сестри і брати пишуть з Німеччини”, робітниця Ніна в листі до своїх рідних пише: “...Я маю окрему кімнату, в якій стоїть дуже гарне біле ліжко. Замість ковдри вкриваюсь периною; є ще біла лакована шафа для речей, умивальник і велике дзеркало. На підлозі невеликий килим...” [25, с.1].

Чи дійсно зміст цього та інших, такого ж змісту листів, відповідали дійсності? Сьогодні, на жаль, ми не можемо ні підтвердити це, ні спростувати. А от дослідниця М. Михайлюк констатує, що на нараді представників відділів політики й соціального забезпечення головного управління Східного міністерства від 10 березня 1942 р. обговорювалося питання надання можливості східним робітникам писати листи додому, але з поміткою “про задовільні умови праці”. Особливо “вдалі” листи після проходження цензури могли подаватися на оприлюднення в українську пресу. Проти такої фальсифікації виступили окремі посадовці, оскільки вважали, що обіцянки цивільної адміністрації про чудові умови праці оstarбайтерів не відповідають дійсності й в найближчий час негативно позначаться на ставленні населення до влади, тому радили взагалі прибрати їх з усіх форм нацистської пропаганди [23, с.140].

Таким чином, аналіз тільки цих двох україномовних періодичних видань дає підстави сказати, що україномовна періодична преса приймала активну участь в реалізації нацистської політики експлуатації місцевого населення. Вона стала своєрідним інструментом в руках окупаційних властей: проводила агітаційну роботу, доносила до читачів офіційні рішення влади, чинні закони і розпорядження щодо залучення населення до співпраці та виконання ними трудової повинності. Закликаючи із шпальт газет до понаднормової праці в подяку за визволення від більшовизму, окупанти, насправді, приховували справжні цілі: розширення життєвого простору для німецького народу, в якому практично не буде місця для корінного населення. Та одночасно преса долучилася й до активної критики більшовицького режиму, наводила приклади створення споживчих товариств, наділення селян землею, чудового становища робітників зі Сходу в Німеччині та інші агітаційні матеріали.

Джерела та література

1. Титаренко Д.М. Преса Східної України періоду німецько-фашистської окупації як історичне джерело (1941-1943 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 "Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни" / Дмитро Миколайович Титаренко ; Дніпропетров. націон. ун-т. – Дніпропетровськ, 2002. – 20 с.
2. Михайлюк М.В. Агітаційно-пропагандистська діяльність органів німецької окупаційної влади серед населення України (1941-1944 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України" / Марина Володимирівна Михайлюк; Націон. ун-т "Києво-Могилянська академія". – Київ, 2006. – 20 с.
3. Яременко В.М. Політика німецького окупаційного режиму щодо преси в рейхскомісаріаті "Україна" (1941-1944 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец.07.00.02 "Всесвітня історія" / Вікторія Миколаївна Яременко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Київ, 2008. – 19 с.
4. Курилишин К.М. Українське життя в умовах німецької окупації (1939-1944 рр.): за матеріалами україномовної легальної преси: монографія /Костянтин Курилишин. – Львів: Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника, 2010. – 328 с.
5. Михайлюк М.В. Німецька пропаганда в Україні / М. В. Михайлюк // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. – К.: "Видавництво Наукова думка" НАН України, 2001. – С. 644-658
6. Дніпропетровська газета. –1942 р. – 29 жовтня.
7. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 23 листопада.
8. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 8 жовтня .
9. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 23 січня.
10. Державний архів Дніпропетровської області: Путівник / У двох томах / Т.1. / [упоряд. А. О. Івлєва, К. В. Левчук, О.Є.Легостаєва та ін.]. – Д 36 Д : Герда, 2009. – 485 с.
11. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 15 березня.
12. Ветров І. Фінансово-економічна політика окупаційної влади в Україні / І.Ветров // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. – К.: "Видавництво Наукова думка" НАН України, 2001. – С. 446-474.
13. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 10 жовтня.
14. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 27 жовтня.
15. Вісті для українських селян. – 1943 р. – 1 січня.
16. Вісті для українських селян. – 1942 р. – 27 вересня.
17. Перехрест О. Сільське господарство України в період нацистської окупації / О. Перехрест // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. – К.: "Видавництво Наукова думка" НАН України, 2001. – С. 475-511.
18. Вісті для українських селян. – 1942 р. – 27 вересня.
19. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 5 листопада.
20. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 7 листопада.
21. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 28 травня.
22. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 22 серпня.
23. Михайлюк М. В. Агітаційно-пропагандистська підтримка заходів німецької окупаційної влади з вербування робітників до Рейху / М. В. Михайлюк //Сторінки воєнної історії України. – 2008. – Вип. 11. – С. 139-147.
24. Дніпропетровська газета. – 1942 р. – 17 листопада.
25. Вісті для українських селян. –1943 р. – 24 лютого.

Гандрабура Н. Я. Украиноязычная оккупационная пресса как источник по истории нацистской эксплуатации населения Украины (1941–1944)

Стаття посвящена аналізу україномовних окупаційних видань "Ізвестія для українських крест'ян" і "Днепропетровська газета". На основі дослідження матеріалів цих видань розглянуто пропагандистську політику нацистів по реалізації планів експлуатації місцевого населення України. Розкривається їх основне зміст: контроль органів влади за трудовими ресурсами, податковою політикою, сільським господарством, агітаційно-пропагандистська робота, по вербовці місцевого населення на роботу в Німеччину.

Ключевые слова: україномовна окупаційна преса, "Ізвестія для українських крест'ян", "Днепропетровська газета", нацистська окупаційна політика, Днепропетровський генеральний округ, рейхскомісаріат "Україна", новий аграрний строй .

Handrabura N. Y. The Ukrainian language occupying press as a source from history of Nazi exploitation of Ukrainian population (1941–1944).

The article is devoted to the analysis of the Ukrainian occupation editions of the "news for the Ukrainian peasants" and "Dnepropetrovsk newspaper". Based on these materials are considered policies of Nazi propaganda for the implementation plans of operation for the local Ukrainian population. It discloses their basic meaning: power organs control of labour resources, tax policy, agriculture, agitation-propagandist work for recruitment of local population for a work to Germany.

Keywords: the Ukrainian language occupation press, "news for the Ukrainian peasants", "Dnepropetrovsk Newspaper", the Nazi occupation policy, Dnepropetrovsk General district, Reich Commissariat "Ukraine", a new agrarian structure.